

8. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания / Шаховский В.И. – Волгоград : Изд-во ВГПИ, 1983. – 96 с.

Список умовних скорочень

СУМ-11 – Словник української мови : В 11 т. – К. : Наук. думка, 1970-1980.

Дем'янюк А.А., к. філол. н.

**ТРУДНОЩІ ПРИ ВИВЧЕННІ КИТАЙСЬКИМИ
СТУДЕНТАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті проводиться зіставлення української та китайської різносистемних мов і розглядаються труднощі, що виникають у китайських студентів під час вивчення української мови.

Ключові слова: писемність, ієрогліф, фонетичне письмо, ієрогліфічне письмо, "фонетик".

Ukrainian and Chinese as two languages from different families are compared in the article and also analyzed the difficulty in leaning Ukrainian for Chinese students.

Key words: writing, Chinese characters, phonetic writing, hieroglyphic writing, "phonetic".

В статье проводится сопоставление украинского и китайского разносистемных языков и рассматриваются трудности, которые возникают у китайских студентов во время изучения украинского языка.

Ключевые слова: письменность, иероглиф, фонетическое письмо, иероглифическое письмо, "фонетик".

Останнім часом до Київського національного університету імені Тараса Шевченка приїжджають на навчання китайські студенти й, відповідно, постає питання, як ефективно й швидко навчити їх настільки для них незвичайній українській мові.

Як відомо, в Китаї існує ієрогліфічне письмо, але чому виникають труднощі при вивченні, здавалося б, іноді й нескладного матеріалу, без спеціальної літератури не усвідомити.

На сьогодні у світі існують дві системи писемності: фонетична й ієрогліфічна. Ієрогліфічне письмо в його чистому вигляді збереглося лише в Китаї. Воно суттєво відрізняється від фонетичного, в якому кожний знак – буква, що позначає звук, тобто фонетично письмо фіксує звуковий бік слів.

Текст, написаний ієрогліфом, можна сприймати зором, тільки очима, не знаючи при цьому, як вимовляються слова, записані ієрогліфами. Людина, яка володіє ієрогліфічною писемністю, не може за звучанням записати слово, значення якого йому невідоме, точно так само вона не в змозі прочитати ієрогліф, якщо попередньо не знає, яке слово він позначає. Ієрогліфи поділяються на шість категорій: зображальну, натільну, ідеографічну, видозмінену, запозичену й фонетичну [2, с. 36-37]. Особливий інтерес становить шоста категорія, ієрогліфи котрої мають своєрідну структуру: одна частина пов'язана зі значенням слова, а друга вказує на його вимову й називається "фонетик". Таких фонетиків останнім часом нараховується більше 1000, але найбільш уживаних із них 850. У більшості випадків фонетики передають лише приблизне читання слів. Практично необхідно завчити читання та значення кожного ієрогліфа зокрема. Ієрогліфами важко передати вимову географічних назв, імен, прізвищ: наприклад, слова "Київ", "Шевченко" звучать в ієрогліфічному записі як "Цзі фу", "Ши фу цзін ке".

В 1958 р. у Китаї було здійснено запис мовлення буквами нового алфавіту (на латинській основі), в якому 26 букв. Але цей алфавіт поки що вживається лише для транскрипції іноземних прізвищ, імен і географічних назв, а основне письмо залишається ієрогліфічним. Вивченню нового письма відводиться всього півроку в старших класах китайської середньої школи.

Варто згадати, що китайська система писемності не знає "заголовних" ієрогліфів, усі вони однакової величини й пишуться підряд, без інтервалів між словами. Написання разом і окремо не становить проблеми для студентів, які звикли до алфавітної писемності, а для китайських студентів є важко зрозумілим завданням. Тому так актуальні в процесі навчання китайських громадян мікродиктанти й спеціально підібрана система вправ для оволодіння навичками письмового мовлення української мови.

Додаткові труднощі у вивченні української мови та спецдисциплін виникають у зв'язку з тим, що в китайській мові немає інтернаціонального пласта лексики (котрий в окремих

технічних підмовах складає від 35-55% усієї терміносфери), тобто немає таких слів як "телевізор", "система", "фото" та ін., немає таких умовних позначень як "параграф", "плюс", "мінус" та ін., а є їх етимологічні кальки. При калькуванні іншомовного слова розкривається його зміст через пояснювальний переклад, тобто такі слова можуть відображати лише смислову структуру іншомовного слова. Кожний знак-ієрогліф позначає однокладове слово чи значиму частину багатоскладового слова і в буквальному перекладі це буде виглядати так:

Ієрогліфи:	Український переклад:
дивитися + даль + лінза –	бінокль
сам + приходить + вода + труба –	водопровід
електрика + дивитися + апарат –	телевізор.

Виходить, що переклад по смислу – це і є створення нових слів для позначення запозичених понять. Китайський лінгвіст Чжоу Цзумо вважає таке калькування важливим способом сприйняття китайською мовою іншомовної лексики [1, с. 84]. Звідси й виникають труднощі у викладанні наукового стилю мовлення української мови й спецдисциплін: якщо для інших категорій студентів (крім арабів, які не володіють мовою-посередником) інтернаціональні слова зрозумілі без семантизації, то китайським студентам необхідно прикласти багато зусиль для вивчення цих слів.

Принципові відмінності є і в фонетичних системах мов. У китайській мові поділ на склади збігається з морфемним членуванням слова, а в українській мові склад найчастіше не збігається з ним, тобто склад не завжди відображає значиму частину слова (порівняйте: *під-го-тов-ка* та *під-готов-к-а*).

При навчанні китайських студентів техніці читання та для вироблення норм правильної вимови ми виділяємо склади, але при введенні нових слів їм необхідно пояснювати всі значимі частини слова. Необхідно також підкреслити, що китайські слова, як правило, двоскладові, тоді як в українській мові – багатоскладові й варто виявити велике терпіння та вміння, щоб на другому місяці навчання навчити китайських громадян фразам типу "я навчаюся на підготовчому факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка".

Приголосні звуки в китайській мові займають у складі складу певне місце, а в українській – довільне, в китайській мові є дифтонги (*ей, оу, юйе, іе*), чого немає в українській.

У мові путунхуа, тобто в літературній мові Китаю, виділяються чотири тони, що мають смислорозрізнявальні значення, наприклад: *шу* (1-й тон) – книга, *шу* (2-й тон) – стиглий, *шу* (3-й тон) – рахувати, *шу* (4-й тон) – дерево (тут і далі приклади наводяться не ієрогліфіці, а в звичайній українській китаєзнавчій транскрипції без позначення тонів). Але не варто думати, що значення кожного слова змінюється залежно від тону, тільки 187 слів можна вимовляти в усіх чотирьох тонах.

Основні труднощі у вимові виникають унаслідок різних норм вимови голосних і приголосних звуків у мовних системах китайської та української мов:

- багато голосних відрізняються за наявністю чи відсутністю придишу, придихові звуки – завжди глухі – звідси "рвана" мелодика слова в українській мові;

- щільні приголосні – всі глухі, а в українській мові глухим щільним приголосним протистоять дзвінки: *ф* – *в*, *с* – *з*, *ш* – *ж*, звук [ф] не має в китайській мові відповідного дзвінкого;

- приголосний [х] є більш задньопіднебінним, ніж в українській мові;

- шиплячий [ш] відрізняється більшим напруженням і йому не можна протиставити дзвінкий [ж], тому що вони відрізняються за умовами свого утворення, [ж] – дрижачий і наближається до китайського [er];

- звуки [т], [д] ніколи не пом'якшуються, вони утворюють пари з [ць], [цзь];

- звуки [м], [н] у китайській мові носові й не так легко перевчити студентів не змикати задню частину язика з м'яким піднебінням;

- голосний [і] не сполучається з такими твердими приголосними як [к], [х], тобто в китайській мові неприпустимими є склади типу *кі*, *хі*.

Відпрацювання інтонаційних конструкцій великих труднощів не викликає, тому що інтонацію простого китайського речення, побудованого за схемою "підмет – присудок – додаток", можна назвати низькою, спонукального – середньою, питального – високою.

Засновник китайського мовознавства Ма Цзянь Чжун, лінгвіст Ван Лі та ін. вважають, що самі по собі слова китайської мови на перший погляд не відносяться ні до однієї частини мови, але в складі речення будь-яке китайське слово можна віднести до певної частини

на основі контексту [3, с. 76]. Отже, приналежність слова до частини мови – це характеристика, яку слово набуває лише в складі речення.

У китайській мові дотримується чіткий порядок слів, який регулює відношення між словами. Згідно з цим підмет знаходиться на першому місці, присудок – на другому, додаток – на третьому, будь-яке означення завжди знаходиться перед означуваним словом [4, с. 154].

Про це завжди варто пам'ятати на початковому етапі навчання, будувати речення за цією моделлю, уникати інверсії. Тільки тоді, коли будуть сформовані навички відмінювання, тільки коли студент легко зможе співвідносити будь-який член речення з його початковою формою, тоді можна буде вживати непрямий порядок слів у реченні.

Якщо переставити слова в реченні типу "*та дала во*" (*він побив мене*), то ця перестановка дасть зміну смислу речення "*во дала та*" (*я побив його*). Звідси порядок слів у китайському реченні варто вважати невідним, фіксованим.

Різносистемне моделювання на рівні речень і слів пояснює, чому так важко даються китайським студентам фрази типу "*я розмовляю українською мовою*", "*я вчу українську мову*". Очевидно, тому, що ці речення інакше моделюються в їх рідній мові: "*він говорить китайською мовою*" буквально "*ним сказане є китайські слова*", тобто повний збіг із рідною мовою студента. Особливо складно дається китайським студентам категорія виду та афіксальний тип українського словотворення.

Що стосується типів китайського словотворення, то в ньому домінує словоскладання, тоді як афіксальний тип словотворення зустрічається рідко. Складні слова утворюють шість типів [2, с. 101-102]:

– підсумовувальний – сукупність двох коренескладів, наприклад, *широкий + великий* означає *просторий*; *вивчати + повторювати* – *вчитися, навчатися, навчання*;

– узагальнювальний тип: *трави + дерева* – *рослинність*; *вода + земля* – *клімат*;

– синонімічний тип виник унаслідок складання коренескладів різних діалектів, що мають близьке значення: *дерево + дерево* – *ліс*; *корінь + корінь* – *основа*;

– антонімічний тип: *великий + маленький – величина, розмір; видихати + вдихати – дихання; питати + відповідати – питання й відповіді;*

– означальний тип: *жовтий + метал – золото; білий + овоч – капуста; сум + погляд – песимізм; електрика + сходи – ліфт;*

– результативний тип: *підніматися + високий – підвищення; змінити + хороший – удосконалення.*

Особливий тип словоскладання – це поєднання морфем, одна з яких позначає предмет, а друга – клас предметів: *людина + класифікатор – населення; човен + класифікатор – судна, флот; матеріал + класифікатор – тканина, мануфактура.*

Китайська та українська мови – це різносистемні мови. Китайська мова, як і будь-яка інша мова світу, здатна виражати найскладніші поняття, передавати найтонші відтінки думки. На сучасному етапі китайська мова успішно розвивається в умовах лямання старих і створення нових форм суспільного життя Китаю.

Проведене фрагментарне зіставлення вивчення мов, у якому ми робимо перші кроки, показує, що воно може бути корисним для вирішення багатьох лінгвометодичних завдань.

1. Горелов В.И. Лексикология китайского языка / Горелов В.И. – М. : Просвещение, 1984. – 216 с.

2. Вопросы китайской филологии / Под ред. проф. М.К. Румянцева. – М. : Изд-во Московск. ун-та, 1974. – 232 с.

3. Драгунов А.А. Исследования по грамматике современного китайского языка / Драгунов А.А. – М.-Л. : Изд-во АН СССР, 1952. – 236 с.

4. Шутова Е.И. Вопросы теории синтаксиса на основе сопоставления китайского и русского языков / Шутова Е.И.– М. : Наука, 1984. – 264 с.